

Asia: VN/20129/2020

Valtioneuvoston periaatepäätös teknologiapolitiikasta 2020-luvulla – teknologialla ja tiedolla maailman kärkeen

Teknologiapolitiikan päämäärä

Lausuntonne ehdotetusta teknologiapolitiikan päämäärästä.

-

Tavoite 1

Lausuntonne ehdotetusta tavoitteesta 1: Suomi on maailman kilpailukykyisimpiä valtioita ja maailman paras paikka teknologiayrityksille.

Teknologinen kehitys luo mahdollisuuksia, mutta ihmiskeskeisten ja laadukkaiden digitaalisten palvelujen tuottaminen edellyttää monialaista yhteistyötä ja resurssointia: paitsi teknologian myös esimerkiksi kielen, viestinnän ja palvelumuotoilun asiantuntemusta ja resursseja. Eri alojen asiantuntijoiden systemaattinen yhteistyö tukee myös teknologioiden rohkeaa ja innovatiivista kehittämistä ja soveltamista. Monialaisuutta tarvitaan erityisesti, kun teknologioita kehitetään ja sovelletaan julkisen sektorin tarpeisiin ja julkisiin palveluihin.

Jotta toimintaympäristö julkisella sektorilla olisi sellainen, että se tukisi teknologian laaja-alaista hyödyntämistä palveluiden parantamiseksi, virastoihin ja organisaatioihin tarvitaan pysyvästi monialaisia tiimejä, joissa on tekniikan, kielenkäytön ja palvelumuotoilun asiantuntijoita. Pysyvät monialaiset tiimit mahdollistavat myös nopearytmiset kokeilut ja teknologioiden ja toimintamallien systemaattisen, jatkuvan kehittämisen.

Tavoite 2

Lausuntonne ehdotetusta tavoitteesta 2: Suomessa on maailman tunnetuimpia ja houkuttelevimpia teknologia-alan koulutuksen, tutkimuksen, osaajien ja investointien keskuksia.

Kun tavoitteena on, että kansalaiset pääsevät mahdollisimman laajasti osalliseksi teknologisen kehityksen hyödyistä, on tärkeää lisätä osaamista teknologioiden kehittämisessä. Yksi osaamistason noston tavoite ja motiivi pitäisi olla se, että digitalisaatiolla ja teknologian kehittämisellä voidaan vahvistaa yhdenvertaisuutta ja osallisuutta ja sen myötä yhteiskunnan tasa-arvoisuutta ja turvallisuutta.

Tarvitaan myös digitalisaatioon ja digipalveluiden käyttöön liittyvää opetusta, tukipalveluita digitaalisten palvelujen käytössä ja mahdollisuutta myös muihin kuin digipalveluihin. Lisäksi kansalaisia pitää osallistaa digipalvelujen kehittämiseen. Osaamistason noston fokus tulisi olla siinä, että varsinkin julkiset digitaaliset palvelut olisivat kaikille saavutettavia ja mahdollisimman helppokäyttöisiä. (Ks. myös antamamme yleiset kommentit ja huomiot kohdassa Lausunnonantajan lausunto.)

Monialainen teknologinen edelläkävijyys ja teknologioiden ja palvelujen kehittäminen vaatii matemaattis-luonnontieteellisten alojen, mutta myös monien muiden alojen vahvaa perus- ja soveltavaa tutkimusta: muun muassa kielitieteellistä, viestintätieteellistä, käyttäytymistieteellistä ja yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Kansainvälinen edelläkävijyys edellyttää myös monipuolista kielitaitoa.

Tavoite 3

Lausuntonne ehdotetusta tavoitteesta 3: Suomessa on maailman teknologia- ja innovaatiomyönteisin julkinen sektori, joka mahdollistaa ihmisten ja yritysten hyvinvoinnin.

Tavoitteena on, että Suomen tulee olla turvallinen, osallistava ja ennakoiva yhteiskunta, joka palvelee kaikkien kansalaisten ja yritysten tarpeita sujuvasti ja saumattomasti. Palvelujen sujuvuus ja saumattomuus toteutuvat ennen kaikkea panostamalla palvelujen kieleen, viestintään ja käytettävyyteen, ja siksi digitaalisten palvelujen kehittämisessä tarvitaan monialaista, myös kielenkäytön asiantuntemusta. (Ks. myös antamamme yleiset kommentit ja huomiot kohdassa Lausunnonantajan lausunto.)

Kun tavoitteena on hyödyntää dataa ja tekoälyä ihmislähtöisissä ja ennakoivissa palveluissa, erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, miten ja millaisin keinoin dataa kerätään ja on kerätty. On eri asia kerätä dataa esimerkiksi laitteiden huoltotarpeiden ennakoimiseksi. Jotta palvelut voisivat olla oikeasti ihmislähtöisiä ja ihmisten todellisia palvelutarpeita ennakoivia, ihmisistä ja ihmisiltä kerätyn tiedon pitää kuvata heidän todellista elämäntilannettaan, tarpeitaan ja ongelmiaan. Tässäkin kielenkäytöllä on tärkeä rooli, muun muassa erilaisten kyselylomakkeiden ymmärrettävyydestä kirjaamisen ja raportoinnin kielellisiin käytäntöihin.

Tavoite 4

Lausuntonne ehdotetusta tavoitteesta 4: Suomi hyötyy laajalti globaaleihin haasteisiin vastaavien teknologioiden rohkeasta kehittämisestä ja soveltamisesta.

Tekstissä mainitaan käsite "hiilikädenjälki". Käsite olisi hyvä selittää, jotta lukija ymmärtää sen merkityksen suhteessa käsitteeseen "hiilijalanjälki".

Seurantamalli

Lausuntonne ehdotetusta seurantamallin toteuttamisesta.

Periaatepäätöksessä olisi tärkeää selventää, mitä seurantamallilla konkreettisesti tarkoitetaan.

On myös tärkeää huomata, että jos seuranta on eri ministeriöiden vastuulla, vaarana on, että ne keskittyvät seuraamaan toimenpiteitä ja tavoitteita vain oman vastualueensa näkökulmasta. Teknologiapolitiikan tavoitteiden saavuttamisen ja toimenpiteiden onnistumisen seuraaminen edellyttää kuitenkin laajaa ja monialaista arviointia, jossa otetaan huomioon myös yhteiskuntatutkimuksen ja humanistisen tutkimuksen näkökulmia ja mittareita. Miten varmistetaan se, että seuranta ja mittarit antavat tarpeeksi laajan ja monipuolisen kokonaiskuvan?

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit ja huomiot.

Palveluiden siirtyessä digitaalisiin ympäristöihin tulee kielen rooli kasvamaan, kun oheisviestintä jää pois. Siitä syystä käytetyn kielen (suomi, ruotsi, saame ja muut kielet) tulee olla saavutettavaa kaikille. Se vaatii selkeän kielen (ja tarvittaessa selkokielen) osaamista kaikilta digitaalisten palveluiden sisällöntuottajilta, joiden kielellisen osaamisen kehittämiseen tulee varautua. Samalla on hyvä pohtia, miten kansalaisyhteiskunnassa pidetään huolta eri-ikäisten riittävästä kasvokkaisista vuorovaikutuksen mahdollisuuksista.

Digitalisaation sääntelyssä ja tietojärjestelmien hankinnoissa on otettava huomioon, että tietojärjestelmissä on mahdollista käyttää hallintolain 9. § vaatimusten mukaista suomen ja ruotsin kieltä. Tästä on myös esitetty suositus Hyvän virkakielen toimintaohjelmassa: "Tietojärjestelmien hankinnan suunnittelussa otetaan huomioon, että resursseja eli aikaa, rahaa ja työvoimaa on varattava myös vakiotekstien muuttamiseen eikä pelkästään sovelluksen ylläpitoon. Tietojärjestelmien hankinnasta vastaavien on tunnettava järjestelmien vaikutukset kirjoittamiseen ja teksteihin. Tätä varten hyödynnetään erilaisia prosessikuvauksia. Varmistetaan, että tietojärjestelmiin syötettävät vakiotekstit ovat ymmärrettäviä ja kielellisesti moitteettomia." (https://www.kotus.fi/files/4812/Hyvan_virkakielen_toimintaohjelma.pdf, s. 22 - 23.)

Kotimaisten kielten keskus (Kotus) on myös antanut lausunnon julkisen hallinnon tietojärjestelmiä koskevan sääntelyn kehittämistarpeita käsittelevästä arviomuistiosta. Lausunnonssa Kotus suosittelee, että "tietojärjestelmien kehittämisessä olisi aina mukana kielen ja kieliteknologian asiantuntijoita. Näin varmistetaan, että tietojärjestelmissä tuotetut tekstit ovat hallintolain

mukaisesti asiallisia, selkeitä ja ymmärrettäviä ja että kieli tukee järjestelmien käytettävyyttä. - - Tietojärjestelmiä suunniteltaessa ja hankittaessa onkin varmistettava kielen ja kieliteknologian asiantuntijoiden osaamisen turvin, että tulostuvat tekstit ovat yhtenäisiä ja johdonmukaisia ja että ne vastaavat lukijan tiedontarpeeseen ja sopivat tilanteeseen. Myös automatisaatioon pohjautuva neuvonta esimerkiksi tsättiboteilla onnistuu parhaiten, kun kehittämistyössä on mukana kielellisen vuorovaikutuksen asiantuntijoita."

(<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=40ebb45b-c282-4ba7-b5e4-0c8b390038cc>.)

Digitalisaatio edellyttää tietoturvasta huolehtimisen lisäksi myös sitä, että digitaalisia palveluja kehitettäessä huolehditaan palvelujen tarvisijoiden yhdenvertaisesta kohtelusta. Digitalisaatiota tulee kehittää niin, että se palvelee ja hyödyttää kaikkia, ei vain koulutettuja ja hyväosaisia. Muuten riskinä on, että digitalisaatio lisää eriarvoisuutta ja vähentää luottamusta hallintoon.

Laaksonen Marianne
Kotimaisten kielten keskus